

Kulturhistorisk rapport

Udgravning i Bradsted, etape VII

Bebyggelse fra yngre førromersk jernalder

J.nr. ÅHM 6830

Udgravning vinter 2018.

Rapport udfærdiget af: arkæolog Rie Bloch

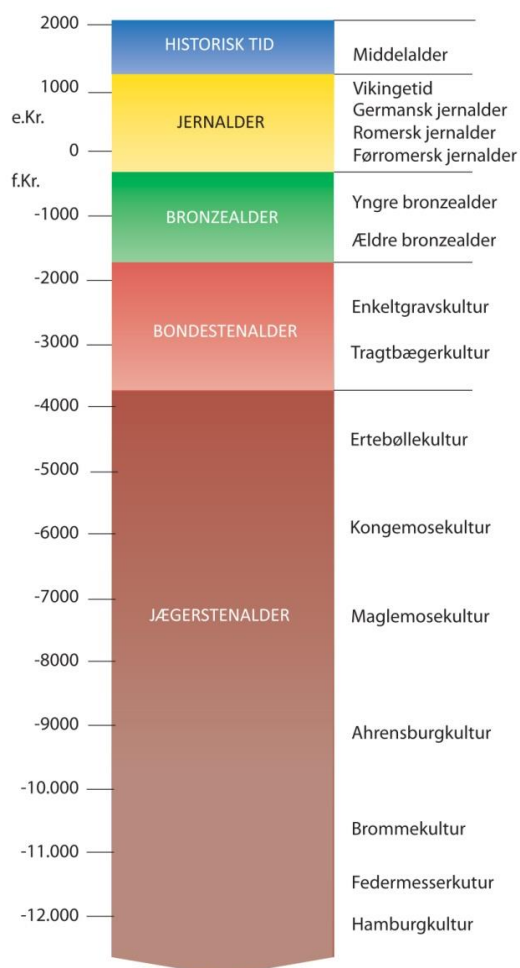
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	6
Udgravningsdata.....	7

Indledning

For omkring 2000 år siden var Nordjylland beboet af jernalderbønder, der kun lige var begyndt at bo sammen i mindre landsbyer. Indtil da havde man flyttet rundt i landskabet og bygget nye huse, efter nogle årtiers bosættelse på det samme sted. Disse nye beboelsesmønstre begynder at blive almindelige i den sene del af førromersk jernalder, og ses eksempelvis på Bradsted etape VII – lokaliteten, hvor en mindre samling huse blev udgravet og undersøgt, i vinteren 2018.

Arkæologiske undersøgelser giver os jævnligt nye informationer om, hvor og hvordan mennesker i forhistorien boede og - hvis vi er heldige - hvordan de blev gravlagt. Disse informationer bidrager til et bredere og mere interessant billede af jernaldersamfundets mange aspekter, af både liv og død. Undersøgelserne på Bradsted etape VII viste tilstedeværelsen af en relativ stor boplads fra ældre jernalder.

Undersøgelsens baggrund

I sommeren 2017 blev Nordjyllands Historiske Museum kontaktet af lodsejer Kroghs A/S, der ønskede at udvide sin grusgrav med et 3,2 ha stort område mod vest. I den forbindelse blev arealet indstillet til en arkæologisk forundersøgelse, af Nordjyllands Historiske Museum.

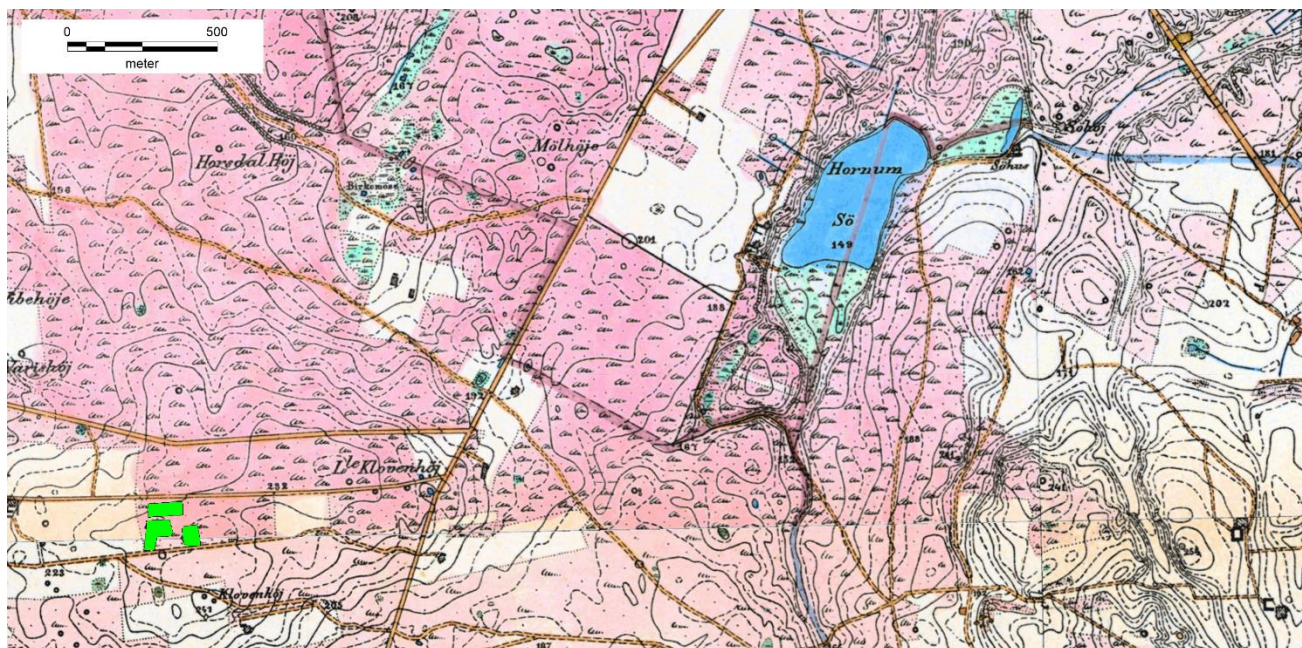
Figur 1. De tre undersøgte områder markeret med rød streg og hvid baggrund. Nederst, i midten af billedet, ses i øvrigt to af de mange gravhøje der befinder sig i nærheden af det undersøgte område.

Ved en forundersøgelse vurderer arkæologerne hvorvidt en arkæologisk udgravning er nødvendig eller ej, ved at anlægge en række grøfter gennem arealet, med 15-18 m mellemrum. På den måde foretages der en form for stikprøve, ud fra hvilken arkæologerne kan vurdere om der er tilstrækkeligt med forhistorisk materiale bevaret, til at foretage en egentlig udgravning.

Den arkæologiske forundersøgelse viste flere spor efter forhistorisk bebyggelse, og området blev derfor indstillet til udgravning.

Lokalområdet i oldtiden

De høje målebordsblade fra 1880'erne indikerer, at der har været hede i det område hvor grusgraven i dag er anlagt (fig. 2). Grusgraven, såvel som arealet for den arkæologiske undersøgelse, er beliggende på et sandet plateau, lige nord for højdepunktet Klovenhøj, og har således været synligt i landskabet.

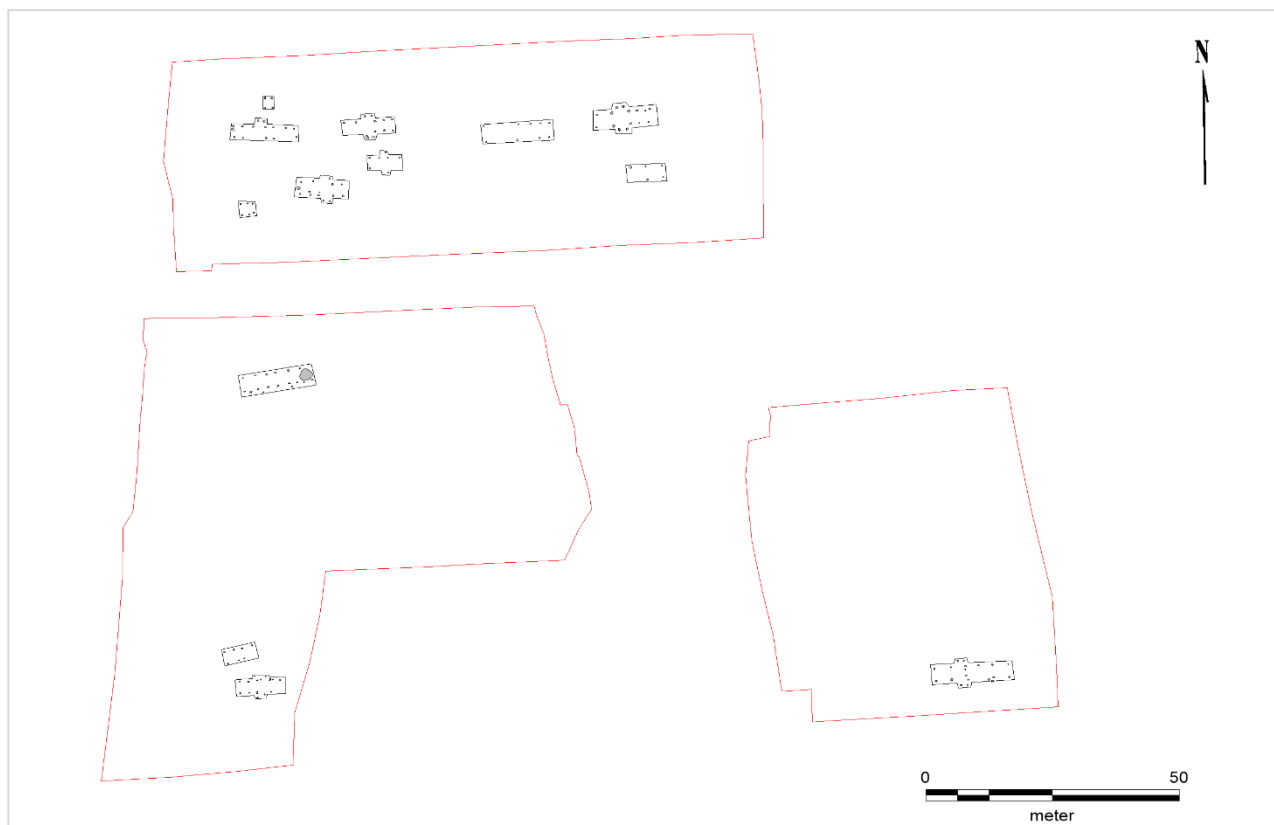

Figur 2. De høje målebordsblade fra 1880'erne med det udgravede område markeret med grøn, i nederste venstre hjørne.

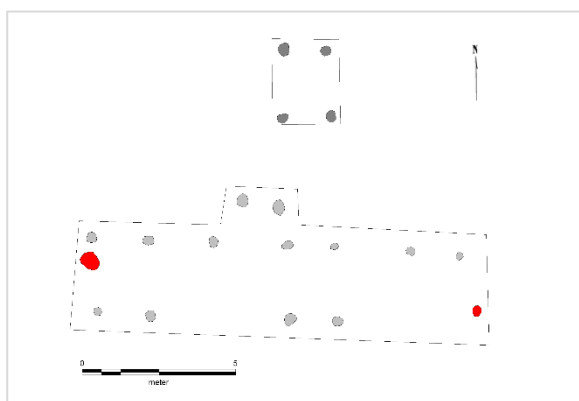
Området i og omkring Bradsted er præget af en del spor efter forhistorien. Det gælder især de mange gravhøje der stadig står i landskabet, som tydelige vidnesbyrd på forhistoriens gravritualer. Gravhøjene er mest almindelige i bondestenalderen og bronzealderen, selvom de findes helt op til og med Vikingetiden. Ud over gravhøjene forekommer der også andre forhistoriske spor i området omkring udgravningen, som vi kender til fra tidligere arkæologiske udgravninger i forbindelse med de forrige etaper af grusgravens anlæggelse og udvidelser. Resultaterne af disse undersøgelser er meget lig dennes, idet der også her er fundet bebyggelse fra ældre jernalder.

Undersøgelsens resultater

De landsbysamfund der opstår i den ældre del af jernalderen, ses ofte i form af større eller mindre koncentrationer af såkaldte treskibede langhuse. Disse kan erkendes i form af stolpehuller, som er resterne fra de tagbærende stolper, vægstolper, indgangsstolper osv. der har indgået i konstruktionen af husene. På Bradsted-lokaliteten kunne stolpehullerne ses som mørke pletter, i den lyse undergrund.

Figur 3. Oversigt over de 13 huskonstruktioner der blev udgravet under de arkæologiske undersøgelser af lokaliteten Bradsted, etape VII

Figur 4. Eksempel på et af de mange treskibede langhuse (A1343), der blev fundet i felt B. De to røde plamager i huset er forrådskar (X24 og X26 (fig. 4)), der er gravet ned i undergrunden. Dette hus har ydermere et lille firstolpeanlæg tilknyttet (A1342).

I alt blev der udgravet 15 forhistoriske konstruktioner på lokaliteten, hvoraf 14 var treskibede langhuse, mens den sidste var et firstolpeanlæg. De treskibede langhuse er meget almindelige for førromersk jernalder og forekommer ofte både med indgangspartier og skillevægge. Dette er også tilfældet for nogle af husene på Bradsted etape VII. Firstolpeanlægget skal muligvis ses i relation til det langhus, der er placeret lige syd for dette (fig. 4). Langhusets indgang vender mod firstolpeanlægget, som muligvis har rummet noget af det forråd der hører til langhuset, f.eks. hø eller halm.

Figur 5. Forrådskar X26, der var gravet ned i undergrunden i vest-enden af langhuset A1343

I dette langhus blev der tilmed fundet to forrådskar – et i hver ende (fig. 4 og 5). Der er ikke ualmindeligt at finde disse kar gravet ned i undergrunden i langhusene, hvor de blev brugt til opbevaring af mad.

De to forrådskar er blandt de bedste genstandsfund der blev gjort under udgravningen, på trods af at de begge var gået itu. Generelt blev der nemlig ikke fundet specielt mange genstande under udgravningen, og langt størstedelen af dem, består af potteskår. Nogle af disse skår er dog mønstrede, blandt andet med fingerindtryk og linjer af små prikker.

Særligt fingerindtrykkene er

almindelige i den ældste del af jernalderen. Det er disse mønstre, såvel som typen af treskibede langhuse, der danner grundlaget for en datering af lokaliteten, til førromersk jernalder.

Sammenfatning og perspektivering

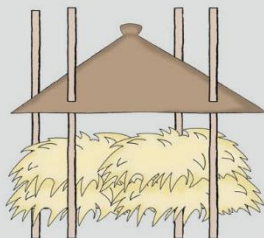
Forud for anlæggelsen og udvidelserne af grusgraven, er der tidligere foretaget arkæologiske forundersøgelser, samt en enkelt egentlig udgravning, af grusgravsarealet. Af disse var etaperne I/II og V de mest fundrige, idet de afslørede spor af jernalderbebyggelse, meget lig den vi har på etape VII. Således forekom der også her treskibede langhuse med to indgangspartier, samt en del firestolpeanlæg. Samtidig var de tidligere etaper ligeså fundfattige, mht. genstande, som den nærværende, idet der også her kun blev fundet en beskedent mængde keramik. Keramikken såvel som husene er dateret til førromersk jernalder på de tidligere etaper, ligesom de er på nærværende.

Det er tydeligt at der er en overensstemmelse mellem denne syvende og de forrige etaper af Bradsted-udgravningerne. Derfor skal vi formentlig også tolke arealet som et større jernalderkompleks, som vi endnu ikke kender den fulde udstrækning af. Vi ved dog fra de forundersøgelser der er foretaget i grusgravens nordligste og østligste afgrænsning, at landbyen ikke har strækket sig så langt. Vi kender således tilsyneladende landsbyens østligste afgrænsning, fundet under etape I/II -forundersøgelserne.

Med resultaterne fra den syvende udgravningsetape har vi opnået yderligere viden om jernalderlandsbyen i området øst for Bradsted, og ældre jernalder i Nordjylland generelt.

Firestolpeanlæg

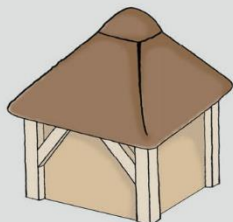
Firestolpeanlæg er små kvadratiske bygninger, bestående af i alt fire stolper.

Disse små bygninger kan være 'staklader' eller 'hjelme' - små bygninger uden vægge men med et tag, der eventuelt har kunnet

hejses op og ned. Begge typer har nok været brugt til opbevaring af halm, hø eller andet forråd.

Sådanne små omtrent kvadratiske bygninger kan dog også have spor af vægge og indgange. I de tilfælde er der i stedet tale om mindre huse, hvor de to

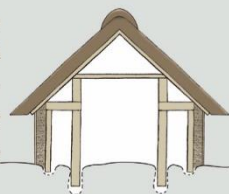

rækker stolper har båret husets tag. De små huse har været brugt til forskellige håndværksaktiviteter, opbevaring og lignende.

Firestolpe-anlæggene er almindelige udhuse eller skure, som hører til gårdene med deres langhuse, som blev brugt som bolig og stald. Denne type huse kendes i jernalder (500 f.kr.-750 e.kr.) - og helt op i nyere tid forekommer både 'staklader' og 'hjelme'.

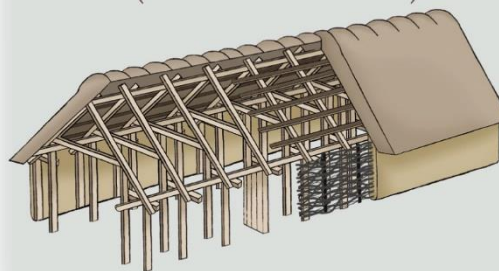
Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejdsrum og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftes med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Danmarks Oldtid, Ældre jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr. af Jørgen Jensen, 2003, Gyldendal.

Nordjyllands
Historiske Museum

Udgravningsdata

Bradsted etape VII, Bavnehøjvej, Bradsted

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. ÅHM 6830
- Fund & Fortidsminder: 12.05.13 sb 225, 233
- Kulturstyrelsen jnr. 17/05048
- Bygherre: Kroghs A/S
- Undersøgt areal: ca. 15.000 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Rie Bloch, daglig leder
 - Arkæolog, Nikoline Fogh Munch Larsen og arkæolog Anders Stavnager Heissel.
 - Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg